

พาไปดูมะม่วงแก้วขมิ้น จ. พระตะบอง ประเทศกัมพูชา

ทวีศักดิ์ แสงอุดม

ธีรวุฒิ ชุตินันท์กุล

สถาบันวิจัยพืชสวน

พระตะบอง เป็นจังหวัดหนึ่งอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศกัมพูชา มีเขตติดต่อกับจังหวัดสระแก้วและจังหวัดจันทบุรีของประเทศไทย จังหวัดนี้นับว่าเป็นแหล่งผลิตไม้ผลที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศกัมพูชา ไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญเช่นมะม่วง ลำไย ส้ม ซึ่งทีมเจ้าหน้าที่จากสถาบันวิจัยพืชสวนได้มีโอกาสร่วมงานกับ ดร.สมชาย บุญประดับ ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบการปลูกพืชจากกรมวิชาการเกษตร ซึ่งท่านเป็นผู้จัดการโครงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันต่อสภาพภูมิอากาศในชุมชนการผลิตพืชของประเทศกัมพูชา(The Project of Promoting Climate Resilience in Farming Communities of Cambodia) ภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา ระยะเวลาโครงการ 3 ปี (2560-2562) โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศร่วมกับกรมวิชาการเกษตร การดำเนินการครั้งนี้มีทีมผู้เชี่ยวชาญจากกรมวิชาการเกษตรได้ไปให้คำแนะนำในการผลิตพืชผักและไม้ผล สำหรับไม้ผลดำเนินการ 3 พืชคือมะม่วงแก้วขมิ้น ลำไยและ ส้ม โดยมะม่วงแก้วขมิ้น ลำไย เน้นการผลิตนอกฤดู ส่วนส้มเป็นส้มติดเปลือก(ส้มเกลี้ยง)จะเน้นในเรื่องการผลิตส้มคุณภาพ มีการจัดการโรคและแมลงอย่างถูกวิธี สำหรับเนื้อหาสาระที่จะเล่าสู่กันฟังในตอนนี้จะพูดถึงการผลิตมะม่วงแก้วขมิ้น ในพื้นที่ จ. พระตะบอง

ประเทศกัมพูชาเป็นแหล่งผลิตมะม่วงแก้วขมิ้นที่สำคัญและรัฐบาลมีนโยบายผลักดันให้เป็นสินค้าหลักของประเทศ โดยในปี 2560 มีผลผลิตประมาณ 1.3 ล้านตัน ส่งออกไปเวียดนามประมาณ 70%(ประมาณ 906,864 ตัน) ส่งมาไทยประมาณ 30%(ประมาณ 388,656ตัน) ซึ่งเวียดนามจะส่งไปจีน 362,764 ตัน และเกาหลี 90,864 ตัน([www. prachachat.net](http://www.prachachat.net) 12 ก.พ. 2561) จากข้อมูลปี 2557 กัมพูชามีพื้นที่ปลูกมะม่วงทั้งหมด ประมาณ 4.1 แสนไร่ ปลูกมากใน 8 จังหวัดคือ กัมปงสะปือ มีพื้นที่ปลูกมากที่สุด 243,750 ไร่ กัมปงจาม กันดาล ตะแก้ว ตะบองขมมูม เสียมเรียบ พระตะบอง และ บันเตียเมียนเจย (กาญจนา จินตกานนท์: info.matichon.co.th 1 พ.ย. 2559) และจากการสอบถามเจ้าหน้าที่กัมพูชา ในปี 2562 มีพื้นที่ปลูกรวมประมาณ 200,000 เฮกเตอร์ หรือ 1.25 ล้านไร่ และที่พระตะบองมีพื้นที่ปลูกประมาณ 17,000 เฮกเตอร์ หรือประมาณ 1 แสน 6 พันไร่ โดย 80 เปอร์เซ็นต์ของมะม่วงที่ปลูกเป็นพันธุ์แก้วขมิ้น และมีการส่งผลผลิตไปญี่ปุ่นและเกาหลีอีกด้วย สำหรับประเทศไทยมีการนำมะม่วงแก้วขมิ้นเข้ามา 8-10 ปีแล้วและปริมาณการนำเข้าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประมาณการว่ามะม่วงแก้วขมิ้นส่งเข้าไทยวันละ 1,000 ตัน โดยมีนำเข้ามากที่สุดที่ด่านถาวรบ้านฝักกาด อ.โป่งน้ำร้อน จ. จันทบุรี ([www. thansettakij.com](http://www.thansettakij.com))

แผนที่แสดงจังหวัดของประเทศกัมพูชา

ก่อนตามไปดูการผลิตมะม่วงแก้วขมิ้นนอกฤดูของเกษตรกรในโครงการฯจังหวัดพระตะบอง มารู้จักมะม่วงแก้วขมิ้นเพิ่มสักเล็กน้อย ซึ่งคิดว่าคนไทยส่วนใหญ่จะรู้จักมะม่วงแก้วขมิ้นเป็นอย่างดีและเชื่อว่าเคยบริโภคกันมาแล้ว ประการแรกเราคงต้องยอมรับว่ามะม่วงแก้วขมิ้นจัดเป็นมะม่วงพันธุ์ดีของประเทศกัมพูชา ลักษณะเด่นคือทรงต้นค่อนข้างกระชับ ข้อสั้น ทำให้ทรงพุ่มไม่โตเร็วมากนัก สามารถปลูกระบบชิดได้ดีและประหยัดในเรื่องการตัดแต่งกิ่งได้ทางหนึ่ง แต่สิ่งที่เด่นมากๆของมะม่วงพันธุ์นี้คือเปอร์เซ็นต์ดอกสมบูรณ์เพศสูง ส่งผลให้เปอร์เซ็นต์การติดผลดีมาก เนื้อผลเมื่อแก่มีสีเหลืองสวยงามตลอดทั้งผล รสชาติเปรี้ยวอมหวาน ผลขนาดค่อนข้างใหญ่ประมาณ 3 ผลต่อกิโลกรัม เนื้อมาก การใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการบริโภคดิบและแปรรูป เช่น มะม่วงอบแห้ง น้ำมะม่วง ปัจจุบันเกษตรกรไทยส่วนหนึ่งมีการปลูกมะม่วงแก้วขมิ้นเพิ่มขึ้นและมีผลผลิตออกจำหน่ายแล้ว รวมทั้งมีการขยายต้นพันธุ์จำหน่ายทั้งกิ่งทาบและกิ่งเสียบยอด นอกจากนี้แหล่งที่ผลิตต้นต่อมะม่วงจำหน่ายส่วนใหญ่ก็จะใช้เมล็ดมะม่วงแก้วขมิ้นมาเพาะเป็นต้นต่อสำหรับใช้ขยายพันธุ์

รูปทรงต้นมะม่วงแก้วขมิ้น ข้อสั้น ติดผลดก ผลใหญ่

เนื้อผลมาก เนื้อเหลือง รสชาติดี

ด้านการปลูกระยะม่วงแก้วขมิ้นจังหวัดพระตะบอง เกษตรกรจะปลูกจากเมล็ด ใช้ระยะปลูกค่อนข้างห่าง ประมาณ 6×8 เมตร ด้านการผลิตพบว่าเกษตรกรส่วนหนึ่งมีการผลิตนอกฤดูอยู่แล้ว โดยมีการบังคับให้ออกดอกช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน และเก็บเกี่ยวผลผลิตราวเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ซึ่งได้ราคาผลผลิตราว กิโลกรัมละ 20-25 บาท หากเป็นผลผลิตในฤดูคือช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม ราคาผลผลิตลดลงค่อนข้างมาก บางปีเหลือกิโลละ 2-3 บาท สำหรับในปี 2563 ผลผลิตที่เก็บในเดือนมกราคมจากสวนราคาประมาณ 10 บาท ซึ่งชาวสวนว่าปีนี้ราคาไม่ค่อยดี ซึ่งราคาผลผลิตจะมีความแตกต่างกันมากระหว่างในฤดูและนอกฤดู ซึ่งก็เป็นไปตามหลักอุปสงค์-อุปทาน ด้านการตลาดที่สอบถามจากเกษตรกร พบว่าผลผลิตส่วนหนึ่งจะมีพ่อค้าชาวเวียดนามมารับซื้อถึงสวนแล้วส่งไปประเทศจีน บางรายจะมีพ่อค้าชาวจีนมาซื้อถึงสวน โดยมีการมัดจำตั้งแต่ผลผลิตยังอยู่ในแปลง มีการจ้างห่อผลและเก็บเกี่ยวผลผลิตเอง

สภาพแปลงปลูกระยะม่วงแก้วขมิ้นของเกษตรกร จังหวัดพระตะบอง

ด้านการผลิตมะม่วงแก้วขมิ้นของเกษตรกรจังหวัดพระตะบอง จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพบว่าเกษตรกรมีการจัดการแปลงค่อนข้างน้อยโดยเฉพาะการตัดแต่งกิ่ง มีการใช้สารบังคับดอกคือสารพาโคลบิวทราโซลในอัตราที่ค่อนข้างสูง เช่นทรงพุ่ม 6 เมตร จะใช้พาโคลฯ ต้นละประมาณ 250 กรัม การใช้สารฯจะได้รับคำแนะนำจากบริษัทหรือร้านค้าขายสารเคมี นอกจากนี้เกษตรกรยังไม่ค่อยรู้จักแมลงและโรคที่สำคัญของมะม่วง รวมถึงชนิดสารที่ใช้ในการจัดการศัตรูพืชชนิดนั้นๆ ซึ่งทางกรมวิชาการเกษตรได้ให้คำแนะนำในการจัดการผลิตต่างๆ เริ่มตั้งแต่การอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรต้นแบบ การให้คำแนะนำแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ(แปลงต้นแบบและแปลงขยายผล)ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สาธิตและแนะนำทั้งการตัดแต่งกิ่ง การใช้สารเคมีในการบังคับดอก การป้องกันศัตรูพืช การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต สำหรับการปลูกระยะม่วงนอกฤดูสิ่งที่ได้เน้นย้ำเกษตรกรสิ่งแรกคือการวางแผนการผลิตโดยเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสม การเตรียมต้นมะม่วงให้พร้อมก่อนการบังคับดอก โดยเฉพาะการตัดแต่งกิ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตนอกฤดู ต้องตัดแต่งกิ่งให้โปร่งและควบคุมขนาดทรงพุ่มไม่ให้สูงเกินไป การตัดแต่งกิ่งที่ดีจะทำให้มะม่วงแตกใบอ่อนสม่ำเสมอทั่วทั้งต้น และต้องราดสารในช่วงอายุใบที่เหมาะสม(ใบเพสลาด) ซึ่งจะทำให้การราดสารบังคับดอกมีประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับอัตราการใช้สารได้มีการปรับลดอัตราการใช้สารพาโคลบิวทรา

โซลมาที่ใช้ที่อัตรา 1 กรัมสารออกฤทธิ์ต่อทรงพุ่ม 1 เมตร เท่ากับที่ใช้บังคับดอกกับมะม่วงน้ำดอกไม้ในบ้านเรา ซึ่งอัตราสารพาโคลบิวทราโซลที่ใช้เพียงพอในการควบคุมการออกดอกได้ดี แต่หากมีฝนในช่วงหลังจากราดสาร-ก่อนชักนำการออกดอกแนะนำให้พ่นปุ๋ยทางใบ 0-52-34 2-3 ครั้งเพื่อควบคุมไม่ให้มีการแตกใบอ่อนซึ่งจะช่วยให้เปอร์เซ็นต์การออกดอกดีขึ้น สำหรับการจัดการศัตรูพืชขั้นต้นได้แนะนำให้เกษตรกรได้รู้จักแมลงและโรคที่สำคัญของมะม่วง ช่วงเวลาการระบาด รวมทั้งวิธีการป้องกันกำจัด และเท่าที่สังเกตรู้สึกว่าโรคแมลงศัตรูมะม่วงของเขาดูเหมือนจะน้อยกว่าในบ้านเรา ผิวผลมะม่วงตามบ้านเรือนที่เห็นผิวผลสวย ถูกทำลายจากเพลี้ยไฟน้อยแม้จะไม่ค่อยได้ดูแลรักษา นอกจากนี้ทางโครงการยังมีการพาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรแปลงต้นแบบมาศึกษาดูงานการผลิตไม้ผล(มะม่วง ลำไย และส้มของประเทศไทย เพื่อให้ได้แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิตกับเกษตรกรมืออาชีพของไทย เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ไปปรับใช้ และเมื่อจะสิ้นสุดโครงการได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่กัมพูชา เกษตรกรแปลงต้นแบบร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการเกษตร เพื่อจัดทำคู่มือการปฏิบัติสำหรับเกษตรกร โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ ปรับแก้ไข ขั้นตอนการผลิตต่างๆที่เกษตรกรยอมรับและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งสุดท้ายจะได้เป็นคู่มือการผลิตมะม่วง แก้วขม้นนอกฤดูของเกษตรกรต่อไป

จากผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง ตัวอย่างแปลงต้นแบบ มะม่วงขนาดทรงพุ่มประมาณ 4-5 เมตร ได้ผลผลิตปีนี้ประมาณ 70 กิโลกรัมต่อต้น เก็บเกี่ยวในเดือนมกราคม 2563 ได้ราคาจากสวนกิโลกรัมละ 10 บาท หรือได้ 700 บาทต่อต้น ปลูกระยะ 6×8 เมตร(33 ต้น/ไร่) หรือมีรายได้ประมาณไร่ละ 23,100 บาท ต้นทุนการผลิตไม่มากประมาณ 150 บาท/ต้น อย่างไรก็ตามรายได้สุทธิจะขึ้นกับราคาของผลผลิตด้วย นอกจากนี้เกษตรกรจะต้องนำเทคโนโลยีการผลิตต่างๆไปปรับใช้ตามสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งปัญหาสำคัญของการผลิตนอกฤดูที่พบก็คือฝน หากเกษตรกรเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมและเตรียมต้นให้พร้อมสามารถควบคุมการแตกใบอ่อนหลังจากราดสารได้ดี การผลิตมะม่วงนอกฤดูก็จะประสบความสำเร็จและมีรายได้จากผลผลิตเพิ่มมากขึ้นทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น การดำเนินการโครงการฯที่ทางกรมวิชาการเกษตรได้ให้คำแนะนำต่างๆเหล่านี้อยู่บนพื้นฐานเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับมะม่วง ร่วมกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกรไทย-กัมพูชา ที่เล่ามาทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือทางด้านการเกษตรของสองประเทศคือไทย-กัมพูชา ภายใต้โครงการฯดังกล่าว

เจ้าหน้าที่ไทย กัมพูชา เกษตรกรแปลงต้นแบบ และแปลงขยายผลการผลิตมะม่วงแก้วขมิ้นนอกฤดู
ในจังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา

เกษตรกรและเจ้าหน้าที่กัมพูชา ศึกษาดูงานการปลูกมะม่วง ณ สวนเพชรสำโรง
ของคุณสุวิทย์ คุณาวุฒิ จ. ฉะเชิงเทรา

การประชุมจัดทำคู่มือการปฏิบัติของเกษตรกร โดยเกษตรกรแปลงต้นแบบและเจ้าหน้าที่ของกัมพูชา และไทย ที่ Siem Reap

ขอขอบคุณ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ดร. สมชาย บุญประดับ ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบการปลูกพืช จากกรมวิชาการเกษตร หน่วยงานและคณะทำงานฝ่ายไทยทุกท่าน เจ้าหน้าที่จากกัมพูชา เกษตรกรแปลงต้นแบบและแปลงขยายผลในจังหวัดพระตะบอง รวมทั้งเกษตรกรไทยที่ให้ความอนุเคราะห์ในการศึกษาดูงาน